

Danish University Colleges

Det glade børnehaveliv

Hvad gør børnehavebørn glade?

Koch, Anette Boye

Published in:
Vera

Publication date:
2014

Document Version
Peer-review version

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):

Koch, A. B. (2014). Det glade børnehaveliv: Hvad gør børnehavebørn glade? *Vera*, (66), 28-39.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Download policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Det glade børnehaveliv

”Vi får ballade, hvis de voksne ser det”

Anette Boye Koch

Ph.d. og lektor ved pædagoguddannelsen Jydsk, VIA University College

Indledning

Sofie på 5 år har taget et billede ud gennem et vindue i børnehaven. Fotografiet forestiller en gruppe børn, der leger ude på legepladsen og hun fortæller:

”Jeg bliver glad ved at lege de andre børn i børnehaven. Hvis jeg er den eneste, der måtte være indenfor, hvis jeg var syg, mens jeg var i børnehaven, så kigger jeg ud på dem og ... forestiller mig, at det er mig selv”

Når 5-årige børn skal beskrive, hvad der gør dem glade i børnehaven, glimrer pædagogerne ved deres fravær. Ifølge børnene selv, bliver man glad af at lege, af at være sammen med sine venner og familie. Man bliver også glad, hvis man besidder nogle særlige kompetencer, eller når man ser på noget, der er pænt. Artiklen undersøger, hvad der kendetegner de aktiviteter, børn tillægger betydning og argumenterer for, at børns fællesskaber finder næring i og opstår parallelt med (og ofte som en modreaktion på) de pædagogiske tiltag, som pædagoger initierer.

Baggrund

Artiklen bygger på et ph.d.-projekt om børns trivsel i børnehaven (Koch, 2013a; Koch, 2013b). På basis af deltagerobservation og børneinterviews har forfatteren blandt andet undersøgt, hvad der kendetegner trivsel og glæde i børnehaven set ud fra et børneperspektiv. Seksten 5-årige børn har to og to taget billeder med et digitalkamera af noget, der gør dem glade i børnehaven. Efterfølgende er de blevet interviewet og opfordret til at uddybe deres valg af motiv.

Når børn fotograferer

Når børnene to og to får til opgave at udvælge det, der gør dem glade i deres børnehave og indfange det i kameranlinsen, scanner de børnehavens areal mere eller mindre systematisk på den rute de vælger. De gør ophold overvejs, når de på skift finder et passende motiv. Billedserien kan ses som en børnekortlægning af det, der tillægges værdi i børnehaven. Samtidig er motiverne og de efterfølgende fortællinger dog også bestemt af, hvad børnene rent faktisk har adgang til. Konkret besvares spørgsmålet: ”Hvad gør dig glad i din børnehave?” med en række billeder og fortællinger om de nærmere omstændigheder ved det, de har valgt. Hvorfor de har taget billedet, hvad de normalt foretager sig med objektet eller på det pågældende sted og med hvem. Fotointerviewmetoden er en metode til at vise børnenes engagement og det, de tillægger

værdi. Deres perspektiver på det glade børnehaveliv konstrueres undervejs i aktiviteten. Det sker i samspil med forskeren og det barn de følges med, og der trækkes på det repertoire, der er tilgængeligt for dem nu og her¹

Hvad tager børn billeder af?

En tværgående dimension i det empiriske materiale er børnenes orientering mod *steder*. Fælles for børnenes fotografier er, at de afbilder steder i børnehaven. De fotograferede steder er for størstedelens vedkommende *legesteder*, hvilket vidner om, at leg er et helt centralt omdrejningspunkt for børns liv (Andersen & Kampmann, 1996). Børnene fotograferer både traditionelle legeredskaber som vipper, gynger, klatretårne, legehuse og rutsjebaner, men ligeså ofte deres egne uformelle legesteder som en hule, en træstub, toppen af et træ, et hemmeligt sted eller et buskads. Man kan skelne mellem *steder til børn* og *børns steder* (Rasmussen & Smidt, 2001). Førstnævnte er formelle institutionaliserede steder, som de voksne har indrettet særligt til børn. *Børns steder* er derimod defineret af børnene selv og kan kun udpeges og fremvises på deres anvisning, idet det skal være steder, de har et forhold til.

De fotograferede legesteder kan ydermere opdeles i to underkategorier opstillet i forhold til, hvilke typer af glædesoplevelser de pågældende steder bibringer børnene. Om 1) stederne er forbundet med oplevelser af en særlig æstetik, eller om de 2) har betydning for barnets oplevelse af identitet.

Stemning og æstetik

Børnene tager billeder og fortæller om glæde, som de forbinder med særlige æstetiske oplevelser. De forsøger at indfange den gode stemning eller et æstetisk udtryk ud fra en forestilling om, hvad der er pænt, rart eller hyggeligt. De tager billeder af blomster, udsmykning, kunstproduktioner, yndlingsfarver, naturen, et flot mønster eller steder, hvor de hygger sig: *"jeg kan godt lide at hygge mig oppe i træet ... nogle gange leger jeg, at der kommer sådan en maskine og giver mig noget varmt at drikke. En kop te, eller en kop varm kakao"*. Et steds stemning eller atmosfære er et grundlæggende æstetisk fænomen, der sanses på et givent sted, når kroppen indtager stedet og retter sin opmærksomhed mod det (Rasmussen, 2008). Børnene anvender det æstetiske som et argument for meningsfuldhed og for, at det de er omgivet af er med til at gøre dem glade. Farver, de synes er særlig pæne eller motiver, der er særlig flotte. De italesætter samspillet mellem sig selv og de fysiske omgivelser i en hverdagsæstetisk forståelse, hvor æstetik bliver et udtryk for umiddelbar sansning og om, hvordan vi befinder os kropsligt og sanseligt i et rum (Kirkeby, 2008). Børns hverdagsæstetik kan kun beskrives ved, at man interesserer sig for og udforsker børns sansninger og reaktioner på det fysiske miljø. Det er endvidere nødvendigt at give køb på sine voksne forestillinger om, hvad man selv holder af at omgive sig med, idet det børnene anfører som smukt ikke altid er sammenfaldende med de voksnes forestillinger: *"det er et guld-cafeteriabord, det er helt vildt pænt ... det kan man bare næsten ikke se, men hvis man står op, så kan man"*.

Hvem er jeg?

Den anden kategori af glædesoplevelser i børnehaven har at gøre med oplevelse af og etablering af *identitet*. Børnene fotograferer dem selv, deres garderobe, deres navn på en fødselsdagsoversigt eller kunstværker de selv har produceret. På fotograferingsrunden i børnehaven demonstrerer de uopfordret, hvis de *kan* noget særligt og fortæller i vid udstrækning om deres venner, hvem det er samt og hvad de leger på det pågældende sted. De fortæller om det, der er med til at definere deres identitet for dem selv

---

¹ For uddybende beskrivelse af metoden, se Koch, 2013a.

og for andre. Noget, der er med til at gøre dem til netop den de er: at kunne kravle højt op i et træ, cykle på tohjulet cykel, have en kanin, fødselsdag, familie eller en bedste ven. Et barns selvopfattelse er i høj grad defineret ud fra dets alder og kompetencer, idet vi i Vesteuropa kulturelt opererer ud fra en forestilling om, at der i barndommen er nøje sammenhæng mellem alder, størrelse og kunnen. At være ældre giver øget social status i forhold til andre børn (Gulløv, 1999). Når børn laver selvportrætter og fotograferer deres egne kunstværker kan det forklares med, at personlige steder (barnets garderobe, siddeplads eller et foto af barnet) er vigtige for børns selv-identitet. Selv-identiteten er endvidere uadskilleligt knyttet til børnenes fornemmelse for sted-identitet, idet de netop lærer at skelne mellem sig selv og omgivelserne ved at udforske relationen til forskellige objekter, steder og rum (Clark, 2010).

Fravær af voksne

Empirien peger overordnet på, at det gode ved at gå i børnehave handler om at lege og have det sjovt sammen med sine kammerater og bekræfter dermed andre studier af børns indbyrdes venskaber og socialiseringsprocesser som det vigtigste i børns børnehaveliv (Nilsen, 2000; Stanek, 2011; Gulløv, 1999; Kousholt, 2011; Rasmussen & Smidt, 2001). Der er et bemærkelsesværdigt fravær af voksne både på børnenes fotografier og i de efterfølgende fortællinger om det glade børnehaveliv. Kun en pædagogmedhjælper, der fjoller og laver sjov samt en musikpædagog, som børnene ser en time hver anden uge er kommet med på nær 200 fotografier. Den tendens, at de voksne ikke optræder på børns billeder kan genfindes eksplicit i to andre studier af børns børnehaveliv (Clark, 2010; Einarsdottir, 2005), men det er svært ud fra litteraturen at vurdere, hvor gennemgående tendensen er. Det er oftest lettere at se det, der er til stede end at få øje på noget, som er fraværende, og de færreste rapporterer, i hvor høj grad de voksne figurerer i de ofte omfattende mængder empiri, som ligger til baggrund for de publicerede analyser.

De interviewede børn i denne undersøgelse har ikke taget billeder eller fortalt om glædesoplevelser i forbindelse med deltagelse i nogle af de rutinemæssige daglige børnehaveaktiviteter såsom spising, samling eller toiletbesøg. Størstedelen af børnenes fotografier er taget udendørs på legepladsen eller indendørs på børnenes egne steder. Der, hvor de leger frit og uden indblanding fra voksne. Det kan tolkes som, at glæde i børnehaven primært er børnenes eget projekt, og ikke i særlig høj grad noget de voksne bidrager til. Eller at børnene især bemærker den glæde, som er forbundet med det uventede, det usædvanlige eller afbræk fra rutinerne. Ikke desto mindre er der også få fortællinger om børnehavevoksne, som kan noget særligt, hvilket peger på, at de voksne ikke behøver være uden betydning for børnenes oplevelser af glæde i børnehaven.

Børns fællesskaber og de voksnes betydning

I det følgende vil jeg argumentere for, at børns aktive glæde for en stor dels vedkommende finder sted i et parallelt børneunivers, som blandt andet opstår i opposition til de voksnes regler, rutiner, normer og de formelle pædagogiske aktiviteter. Interviewene og observationerne indeholder nemlig også fortællinger om, hvordan børn glædes over at eksperimentere med grænserne for deres formåen ved at udfordre de voksnes regler og balancere på kanten af, hvad der er tilladt.

At balancere på kanten

Børnene i undersøgelsen fortæller om en tredje type aktiviteter, som de synes er sjove. Jeg har kaldt den tredje kategori *at balancere på kanten* med henvisning til aktiviteternes eksperimenterende karakter. Når børn *balancerer på kanten*, er de i gang med noget, som er lidt ud over det usædvanlige. De udfordrer sig selv og hinanden ved at være i færd med at gøre noget, som ikke er lige efter bogen. Det de har gang i er måske heller ikke helt tilladt og derfor lidt risikofyldt. De udforsker grænserne for god opførsel ved at drille, lave sjov eller fjolle. De kan også være i gang med at gøre noget, de i virkeligheden ikke helt tør, eller som på anden måde er forbundet med usikkerhed: *"rutsjebanen er spærret, men børnene de klatrer bare op. De tager fat i den der og snoren, og så hopper de bare derop ... og så rutsjer vi bare ned alligevel inden en voksen kommer, for hvis de voksne ser det, så får vi ballade, og så skynder vi os ned inden vi får ballade"*. Ellen Beate Sandseter argumenterer for, at fare og risiko er vigtige elementer i børns leg. Børn har decideret brug for at lege farlige lege, hvor der er risiko for eksempel at komme fysisk til skade, og de opsøger sådanne udfordrende aktiviteter, idet de gennemlever en lang række følelser i forbindelse med den farlige leg. De oplever typisk både begejstring og frygt på samme tid, hvilket netop er med til at gøre aktiviteten udviklende, attraktiv og attråværdig (Sandseter, 2009). Den amerikanske sociolog William Corsaro beskriver, hvorledes to centrale temaer altid er på spil i det børn gør: 1) de gør vedvarende forsøg på at få kontrol over deres eget liv, og 2) de forsøger altid at dele denne kontrol med hinanden. I børnehavealderen er deres altoverskyggende mål social deltagelse samt at udfordre og erhverve kontrol over voksen autoritet (Corsaro, 2002). Både i forbindelse med farlig og risikofyldt leg samt i mere psykisk risikofyldte lege, hvor børn balancerer på kanten af, hvad de voksne vil acceptere, kan deres aktiviteter således forstås som, at de eksperimenterer med autonomi. De forsøger at få kontrol over situationen, når de søger at holde balancen. Og de er glade og opstemte imens, som en konsekvens af det adrenalinkick det giver, at der i balancegangen ligger en implicit risiko for at falde ned både i bogstavelig og i overført betydning. Corsaro beskriver videre, hvordan børn omgås voksnes regler ved at producere sekundære tilpasninger i fællesskab. Tilpasninger, som er kendetegnet ved at indeholde uautoriserede midler eller mål, som dels giver dem den eftertragtede værdige følelse af kontrol, men også er meget værdsatte og statusgivende i kammeratskabskulturen. Børn viser glæde over deres egne lovovertrædelser, og det bidrager til gruppeidentiteten, når de udfordrer og gør nar af voksen autoritet (Corsaro, 2002).

I opposition

Børnenes forsøg på at opnå styring og kontrol over eget liv ved at udvise modstand i forhold til de voksnes reguleringer skaber et børnefællesskab, der dermed kan ses som en slags *modkultur*. Et børnefællesskab, som får liv afhængig af, men også i opposition til de voksne. Begrebet modkultur er tidligere anvendt til at beskrive, hvordan social reproduktion sker blandt socialt udsatte unge, når de handler i opposition til skolen eller andre dominerende autoriteter (Willis, 1977; Ferguson, 2001; Gilliam, 2006). Modkulturen er her kendetegnet af en social praksis, der omfatter modstand i form af brud på skolens regler, rutiner og ordninger. Konsekvensen for de unge er, at de opnår status i modkulturen som følge af lovovertrædelserne, men samtidig skaber sig en fastlåst identitet som ballademagere. Hvor de unge ender med at ekskludere sig selv fra det dominerende fællesskab, er det imidlertid noget andet, der er på spil i fortællingerne fra børnehaven. Den modkultur, som finder sted i børnehaven, hvis man forholder sig til børnenes fortællinger, er en anden slags modkultur. Det er i højere grad en måde at agere på, hvor børnenes sociale balancegang finder sted *på* de voksnes præmisser og indenfor rammerne af acceptabel opførsel på en måde, hvor de *undgår* eksklusion. Spille med, men samtidig spille (lidt) imod. Balancere på kanten. Corsaro benævner

denne særlige børnefællesskabskultur *børnehavens undergrundsliv* (the underlife of preschools) med henvisning til Goffman. Han beskriver, hvordan børn har så stærk en impuls i retning af at opnå autonomi, at de aktivt udfordrer de voksnes kontrolmekanismer via særlige strategier, og hvordan skabelsen af disse strategier og delingen af dem børnene imellem udgør *undergrundslivet* i børnehaven (Corsaro, 2002).

Aktiviteter i børnehavens undergrundsliv

Undergrundslivet i børnehaven trives som et ekstra lag under de voksenstyrede aktiviteter. De voksne har som regel én dagsorden for det, de sætter i gang, og de bestræber sig på at få børnene til at deltage på deres præmisser:

"Der bliver leget blindebuk til samling. Børnene står i en halvcirkel omkring pædagogen Grete og blindebukken, som er ved at gætte hvem af de andre børn Grete har ført hende hen til, ved at føle sig frem med hænderne. Grete har sin opmærksomhed rettet mod de to hovedpersoner, men udbryder ind imellem henvendt til de andre børn: "Hvad var det, vi aftalte? Når man leger blindebuk, skulle man så stå og hoppe og danse?" eller: "jeg kan godt se, det var dig, selvom jeg har ryggen til!". De børn i kredsen, som ikke er 'på' forventes at stå stille, være stille og følge med i det som sker, mens de venter på, at det (måske) bliver deres tur".

Ovenstående feltnote er en beskrivelse af en samling på en af stuerne, hvor nogle børn og en voksen er i gang med at lege blindebuk. Børnene står i en halvkreds om de to hovedpersoner: blindebukken og den voksne, som snurrer blindebukken rundt og fører ham hen til et barn i kredsen som skal gættes. Legens regler indebærer, at alle børnene skal stå stille og ikke sige noget, der kan afsløre deres identitet, mens de ser til og venter på, at det måske er dem, der bliver valgt næste gang. Men der foregår noget i undergrundslivet *imens* den formelle blindebuds-aktivitet er i gang:

"To drenge bag Grete's ryg bryder lidt ud af kredsen. Træder 30-50 cm bagud med fokus på hinanden. Begynder at føle hinanden i ansigtet, stikke fingrene ind i hinandens munde, Stiller sig lynhurtigt ind i kredsen igen, når Grete giver tegn til at vende fronten mod dem. En pige står med hænderne samlet på ryggen og ser til. Hun drejer sig lidt fra side til side i rytmiske bevægelser. Få børn holder sig helt i ro. Faktisk kun én pige står stationært og ser til, når blindebukken gætter. Børnene kaster blikke til sidemanden, mod de andre børn i kredsen. Siger blob-lyde med tungen, hvisker, kigger på hinanden rundt i kredsen, så over på blindebukken og Grete igen, så tilbage mod kredsen".

Det, der foregår børnene imellem bagom eller underliggende de officielle aktiviteter, kalder jeg for *aktiviteter bag aktiviteten* som en tilkendegivelse af, at der er langt flere dagsordener i børnehaven, end det, der er umiddelbart synligt. Hvis man begynder nuanceret at interessere sig for, hvad børnene er optaget af, når de deltager i en aktivitet, og ser det som mere og andet end deltagelse overfor ikke-deltagelse, er der flere lag i blindebuk-legen fra ovenstående eksempel. Børnene i rundkredsen er ganske vist sprogligt stille, som det forventes af dem, og de spiller med på den voksnes regler for, hvordan man leger blindebuk-legen, men der sker konstant noget i *undergrundslivet*. Børnene har kropssproget i brug, og et væld af kommunikation passerer rundt i kredsen. Øjekast, drillerier, smil, fnisen og hvisken med hinanden. De har kun en brøkdel af deres opmærksomhed rettet mod deltagelse i den pædagogiske aktivitet. Størstedelen af deres opmærksomhed bliver brugt på at være en del af den fælles kropslige kommunikation i undergrundslivet, men vel og mærke *samtidig* med, at de sørger for ikke at overskride den

voksnes grænser. Det kræver, at de har en delt opmærksomhed, der også er rettet mod hele tiden at være parat til at træde ind og deltage i legen, hvis de står for tur.

Børns aktiviteter i undergrundslivet må udfolde sig uden at overskride voksnes normer for, hvad der er acceptabel opførsel. For ikke at ekskludere sig selv, skal de være i stand til på en og samme tid at deltage i kredsen af børn, der leger blindbuk, turde træde ud af kredsen, når den voksne har ryggen til for at deltage i det samvær, som er på spil i undergrundslivet, og evne hurtigt at springe ind på deres plads igen, når den voksne giver tegn til at ville vende sig om. Børn opnår anerkendelse fra de voksne ved at deltage i den pædagogiske aktivitet samtidig med, at de opnår anerkendelse i børnegruppen ved at være aktive og kompetente deltagere i undergrundslivet. De bliver glade, når de magter at balancere på kanten.

Børnehalebørn skal være kompetente udi at træde ud af og ind i kredsen på de rigtige tidspunkter og den rigtige måde for dermed at bevæge sig frem og tilbage mellem de parallelle dagsordener, som henholdsvis voksne og børn har for, hvad der er betydningsfuldt for det glade børnehaveliv.

Konklusion

Set ud fra et børneperspektiv er det glade børnehaveliv kendetegnet af leg. Det giver glæde at lege med sine venner i børnehaven, og det er glædesfyldt at have nogle særlige kropslige kompetencer, som fx at cykle eller kunne klatre højt op i et træ. Endvidere er det væsentligt for oplevelser af glæde, at man i børnehaven har mulighed for at se på noget pænt: naturen, yndlingsfarver, kunstværker.

De interviewede børn fortæller også om glæde, når de er i gang med aktiviteter, som er af mere eksperimenterende karakter. Leg, som er risikofyldt. Hvor børn udforsker gældende normer og regler eller udfordrer grænserne for, hvad der opfattes som god opførsel. Hvor de eksperimenterer med deres fysiske formåen eller med, i hvor høj grad de kan kontrollere deres eget liv.

Der er kun få voksne i de interviewede børns foto-fortællinger om glæde i børnehaven. Det forhold peger på, at børns aktive glædesoplevelser i høj grad finder sted i et parallelt børneunivers, hvis man lytter til, hvad de selv giver udtryk for. At glæde ofte opstår i børnenes egne aktiviteter under aktiviteten, hvor de udfolder deres autonomi og begejstres af at gøre det, som ikke er helt tilladt, de ikke helt tør eller som på anden måde er forbundet med spænding: *"Vi får ballade, hvis de voksne ser det!"*

Referencer

Andersen, P. Ø., & Kampmann, J.: Børns legekultur (1. udgave ed.). København: Gyldendal, 1996

Clark, A.: Transforming children's spaces: Children's and adults' participation in designing learning environments. Abingdon: Routledge, 2010

Corsaro, W. A.: Barndommens sociologi (1. udgave ed.). København: Gyldendal Uddannelse, 2002

Einarsdottir, J.: Playschool in pictures: Children's photographs as a research method. Early Child Development and Care, 175(6), 523-541, 2005

Ferguson, A. A.: *Bad boys: Public schools in the making of black masculinity* (Paperback ed. ed.). Ann Arbor, Michigan.: University of Michigan Press, 2001

Gilliam, L.: *De umulige børn og det ordentlige menneske: Et studie af identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn i en dansk folkeskole*: Ph.d.-afhandling. DPU, 2006

Gulløv, E.: *Betydningsdannelse blandt børn* (1. udgave ed.). København: Gyldendal, 1999

Kirkeby, I.-M.: *Atmosfære og rum. I: Dupont, S. & Liberg, U. (red), Atmosfære i pædagogisk arbejde*. Akademisk Forlag, 2008

Koch, A. B.: *Når børn trives i børnehaven*. Ph.d.-afhandling. Aarhus: VIASYSTIME, 2013a

Koch, A. B.: *Børns perspektiver på trivsel. Aktivitet og underaktivitet i børnehaven*. Nordisk Barnehageforskning, in press, 2013b.

Kousholt, D.: *Børnefællesskaber og familieliv: Børns hverdagsliv på tværs af daginstitution og hjem* (1. udgave ed.). København: Dansk Psykologisk Forlag, 2011

Nilsen, R. D.: *Livet i barnehagen: En etnografisk studie av sosialiseringssprosessen*. Trondheim: Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Pedagogisk institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, 2000

Rasmussen, K.: *Atmosfærernes steder – stedernes atmosfære. I: Dupont, S. & Liberg, U. (red), Atmosfære i pædagogisk arbejde*. Akademisk Forlag, 2008

Rasmussen, K., & Smidt, S.: *Spor af børns institutionsliv: Unges beretninger og erindringer om livet i børnehaven*. København: Hans Reitzel, 2001

Stanek, A. H.: *Børns fællesskaber og fællesskabernes betydning: Analyseret i indskolingen fra børnehaven til 1. klasse og SFO*. Roskilde: Roskilde Universitet, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, 2011

Sandseter, E., B. H.: *Children's Expressions of Exhilaration and Fear in Risky Play*, *Contemporary Issues in Early Childhood*, 10(2), 92-106, 2009

Willis, P. E.: *Learning to labour: How working class kids get working class jobs* (Reprinted ed.). Aldershot, Hampshire: Gower, 1977